

Onderwerp

Nijmeegs Erfgoed Beschermd - groep 2a

Opsteller	Wouter van Hest	Behandeldatum	11 juli 2023
Programma	Cultuur en Cultureel erfgoed	Status	Embargo tot 14 juli 2023
Portefeuillehouder	T.F.A. van Elferen		

Advies

1. De beschermingsprocedure zoals beschreven in de Erfgoedstrategie 2020 te starten voor de volgende objecten:

- Eerste Walstraat 64-74 (beeldbepalend pand)
- Hatertseweg 111-113 (gemeentelijk monument)
- Hertogstraat 23-25 (gemeentelijk monument)
- Hertogstraat 68-72 (beeldbepalend pand)
- Hessenberg 13-15 (gemeentelijk monument)
- Jodenberg 6 (gemeentelijk monument)
- Karrengas 20-22 (beeldbepalend pand)
- Lange Hezelstraat 63 (gemeentelijk monument)
- Lange Hezelstraat 97-103 (gemeentelijk monument)
- Molenstraat 87 (beeldbepalend pand)
- Piersonstraat 33-51 (beeldbepalend pand)
- Piersonstraat 95-95A (gemeentelijk monument)
- Pijkestraat 1 (gemeentelijk monument)
- Pijkestraat 7-7A (beeldbepalend pand)
- Tweede Walstraat 118 (gemeentelijk monument)
- Van Berchenstraat 31-35 (gemeentelijk monument)
- Van Broeckhuysenstraat 44-50 (gemeentelijk monument)
- Van Broeckhuysenstraat 52-56 (beeldbepalend pand)
- Villanovastraat 2-6 (gemeentelijk monument)

Aanleiding

In 2020 heeft de raad de Erfgoedstrategie vastgesteld. De Erfgoedstrategie bepaalt de koers voor het gemeentelijk erfgoedbeleid voor de komende jaren.

Er is een drietal opgaven geformuleerd:

- Betere instandhouding en bescherming
- Krachtiger publieksbereik door professionalisering, regie en samenwerking
- Inzet op profilering als oudste stad

Op 13 april 2021 hebben wij de raad geïnformeerd over hoe wij uitvoering willen geven aan de uitvoering van de Erfgoedstrategie. In de notitie 'Uitvoeringstrategie 2021 en verder' hebben wij aangegeven dat wij de komende jaren aan de slag gaan met het beschermingsprogramma erfgoed om nieuwe monumenten aan te wijzen. We hebben hierbij aangegeven prioritering in het beschermingsprogramma aan te brengen op basis van objecten die het meest risico lopen op ongewenste verbouwingen of sloop.

Het beschermingsprogramma 'Nijmeegs erfgoed beschermd' is in 2021 verder uitgewerkt en wij zullen jaarlijks twee beschermingsronden opstarten. Het gehele beschermingsprogramma omvat op dit moment 462 objecten en zal zeker tot 2026 lopen. De raad heeft inmiddels twee groepen aangewezen. Dit collegevoorstel betreft de derde groep van het beschermingsprogramma die in procedure wordt gebracht.

Beoogde impact

In de begroting is voor het programma Cultuur en Erfgoed het volgende doel opgenomen: 'We zorgen voor bescherming en instandhouding van ons erfgoed.' De start van de beschermingsprocedure van de groep 2a draagt hier aan bij. Deze groep betreft historisch waardevolle en karakteristieke panden in de binnenstad van Nijmegen, waar bescherming een hoge prioriteit heeft vanwege de vele ontwikkelingen die er plaatsvinden en in planning staan. Ook bevat deze groep de panden Hatertseweg 111-113 en Villanovastraat 2-6, beide panden die door huidige ontwikkelingen in prioritering zijn gestegen.

De bescherming van deze panden draagt bij aan het waarborgen van de kwaliteiten van de binnenstad van Nijmegen. Zo zorgen we ervoor dat het cultureel erfgoed een rol van betekenis speelt in de ruimtelijke ordening.

Argumenten

1.1 Wij willen uitvoering geven aan de opgave betere bescherming en instandhouding van de Erfgoedstrategie.

1.2 De redenen waarom de objecten in aanmerking komen voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst zijn verwoord in de bijgevoegde redengevende omschrijvingen.

De gemeentelijke monumenten hebben zowel architectuurhistorische, cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarden. De monumentale waarden zijn zowel in exterieur als interieur aanwezig, waardoor we voorstellen deze gebouwen als geheel te beschermen. Beeldbepalende Panden kennen een beeldwaarde in relatie tot hun omgeving. De waarde van deze panden is daarmee vooral in het exterieur gelegen, waardoor we voor deze panden alleen een bescherming voor wat betreft de buitenzijde voorstellen.

1.3 De beschrijvingen zijn op 23 maart 2023 ter beoordeling aan de Commissie Beeldkwaliteit voorgelegd. Zij heeft bij brief d.d. 29-06-2023 geadviseerd.

1.4 Deze groep bestaat uit een lijst van panden in de binnenstad van Nijmegen en een kerkgebouw en voormalig schoolgebouw aan respectievelijk de Hatertseweg en de Villanovastraat.

De panden aan de Molenstraat, Lange Hezelstraat, Piersonstraat en de verschillende Gassen vertellen het grotere verhaal van stadsontwikkeling in Nijmegen. Om deze historie in materiële zin te waarborgen worden in groep 2A nu 18 panden voorgelegd welke in aanmerking komen voor de status van gemeentelijk monument of beeldbepalend pand. Onafhankelijk van elkaar vertegenwoordigen zij een fase in de stedenbouwkundige ontwikkeling van de stad Nijmegen. De basis hiervoor werd al in de Romeinse tijd gelegd. De "fundering" van de grotere uitvalswegen zoals de Lange Hezel- en Burchtstraat werden toen al gelegd. De volgende grote ontwikkelingen vonden vanaf de twaalfde eeuw plaats, toen Nijmegen op 31 augustus 1230 Rijksstad werd op basis van de rechten van de stad

Aken. De stad versteende en het fundament voor kenmerkende straten en gassen werd gelegd.

Dit vormde de basis voor de verdere ontwikkeling, waarbij het stedenbouwkundige plan, door de eeuwen heen, nauwelijks wijzigde. Ondanks het bombardement is veel van de middeleeuwse structuur in dit deel van de stad, herkenbaar. Mooi voorbeeld zijn de panden op de Hessenberg. De Hessenberg werd tijdens de middeleeuwen bebouwd en vormde het religieuze hart van de stad met verschillende kloosters, kerken en weldadigheidsinstellingen zoals het weeshuis. Het bombardement heeft veel verwoest, maar een kant van de straat (noordzijde) bleef gespaard, terwijl de andere zijde bijna helemaal platbrandde. Panden zoals de Hessenberg 13-15 maken, juist bij deze harde overgang, de historische gelaagdheid van de stad nog inzichtelijk. Met een zeer oude kern die waarschijnlijk teruggaat tot de vroegste bewoningsgeschiedenis van de Hessenberg (14^e eeuw) en de verschillende bouwfases die inzichtelijk worden gemaakt door de gevels, waarin bouwsporen van verschillende eeuwen te herkennen zijn, illustreren goed waarom de gemeente voornemens is deze te beschermen; ze zijn onlosmakelijk verbonden met de identiteit van de stad. Veel van de panden in groep 2A hebben, net als Hessenberg 13-15, nog hun middeleeuwse of vroegmoderne parcellering, muurwerk en balklagen behouden. Dat betekent natuurlijk niet dat er niets nieuws meer werd gebouwd, juist de historische gelaagdheid, die veel van deze panden kenmerkt is van grote waarde.

Een andere fase die wordt vertegenwoordigd in Batch 2A is de tweede helft van de negentiende en vroege twintigste eeuw. Toen kreeg Nijmegen, met het slechten van de vestingen, opnieuw kans om te groeien. Onder invloed van de industriële revolutie, barstte de stad uit zijn voegen en zo ontstonden de eerste grote uitbreidingen. De negentiende-eeuwse schil, met als ijkpunt het Keizer Karelplein, gaf de stad een internationaal soort allure met statige boulevards en vrijstaande en geschakelde villa's in alle mogelijke architectuurstijlen in het groen. Deze periode had ook gevolgen voor de bebouwing in de binnenstad; veel panden werden omgebouwd tot winkelpanden en Nijmegen ontwikkelde zich als een echt winkelcentrum met als bekendste voorbeeld de Lange Hezelstraat die als oudste winkelstraat van Nederland geldt. Het leverde prachtige gevels op, waaronder de bakkerij van L. Th. Scheepers (Lange Hezelstraat 63) die in 1904 de toen nog vrij onbekende architect Oscar Leeuw vroeg een ontwerp te maken voor een winkelpui in overgangsstijl. Worden de meeste panden voorgelegd als vertegenwoordiging van een bepaalde tijdsperiode of als bijzonder uitdrukking van architectuur, een enkeling wordt ook voorgelegd als representatief voorbeeld van een historische gebeurtenis, zoals bijvoorbeeld het blok woningbouw aan de Piersonstraat. Deze is van sociaalhistorische waarde vanwege de ligging in het hart van de krakersrellen van 1981.

Zoals hierboven duidelijk wordt is over het algemeen een gebiedsgerichte aanpak gehanteerd. Echter zijn er een paar panden die hier buiten vallen: de Lourdeskerk met pastorie en Lourdesgrot aan de Hatertseweg, alsook de Villanovaschool aan de Villanovastraat en Derde van Hezewijkstraat. Deze panden zijn, net als de overige panden, op de lijst gekomen vanwege hun stedenbouwkundige, cultuurhistorische en bouwkundige waarde. De kerk is op verzoek van de raad vervroegd in de planning gekomen, omdat de parochie het gebruik van dit pand zal discontinueren. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor het monumentale interieur, evenals de ensemblewaarde die de kerk vertegenwoordigt in samenhang met de overige bebouwing. De Villanovaschool is al geruime tijd in gebruik als wijkcentrum, nu is er een ontwerp gemaakt voor een volledige

Collegevoorstel

herbestemming. In het gebouw aan de Villanovastraat wordt een aantal atelierruimtes gerealiseerd, alsook een grootschalige renovatie van de schil en het dak van het pand. Om de waarden van beide panden voor de toekomst te waarborgen is er voor gekozen de aanwijzingsprocedure eerder prioriteit te geven.

Kantttekeningen

Dit collegevoorstel is onder embargo zodat de belanghebbenden kunnen worden aangeschreven om kennis te nemen van de start van de beschermingsprocedure, voordat dit door de journalistiek wordt opgepakt als nieuwsbericht. Zo waarborgen we dat belanghebbenden bij het beschermingsvoornemen betrokken zijn.

Financiën

Dit collegevoorstel heeft geen financiële consequenties.

Vervolg

Dit collegevoorstel is onder embargo tot 14 juli 2023, zodat belanghebbenden kunnen worden gecontacteerd voordat het voorstel wordt gepubliceerd. De belanghebbenden krijgen bericht over de start van de procedure. Het aanschrijven van de belanghebbenden in het kader van monumentenbescherming betreft een publiekrechtelijke taak die binnen de AVG-richtlijnen valt. De reacties die in het kader van het belangenonderzoek binnenkomen, zullen vervolgens worden verwerkt in een raadsvoorstel waarmee de beschermingsprocedure wordt afgerond.

Voor het volledige Beschermingsprogramma is een communicatietraject opgezet.

Bijlage(n)

Alle redengevende omschrijvingen en kadastrale kaarten.

Advies Commissie Beeldkwaliteit d.d. 29-06-2029